

Використання матриці політичного аналізу в оцінці ефективності державного регулювання ринку молока та молокопродуктів

Постановка проблеми. В сучасних умовах функціонування аграрного сектору в цілому та ефективність молочнотоварного виробництва і розвиток ринку молока та молочних продуктів, зокрема, значною мірою залежить від рівня державної підтримки, що впливає на прибутковість господарств, структуру й обсяги виробництва, міжгалузеві та міжгосподарські відносини. Це сприяє створенню стабільних економічних, соціальних і екологічних умов для розвитку молокопродуктового підкомплексу, задоволенню потреб населення в життєво необхідному продукті харчування за соціально доступними цінами, нарощуванню експортного потенціалу галузі й розширенню географії продажу молочної продукції в різних регіонах світу.

В Україні однією з найбільш регульованих галузей економіки є сільське господарство, зокрема, молочний сектор. Проте на нинішній час молочна галузь має низку нерозв'язаних системних проблем. Передусім це концентрація поголів'я корів та основних обсягів виробництва молока в господарствах населення, які не в змозі забезпечити належні санітарні й гігієнічні умови виробництва молока, що відображається на якісних показниках сировини. Крім того, щорічно в галузі відбувається скорочення поголів'я дійного стада, незважаючи на позитивну динаміку середньорічного надою молока на одну корову, зате порівняно із розвинутими країнами світу продуктивність вітчизняних корів є значно нижчою, що безпосередньо впливає на зменшення загального обсягу надоїв мо-

лока та, як наслідок, не вистачає сировини на продовольчому ринку як для переробних підприємств, так і для споживачів. Це, в свою чергу, позначається на зміні кон'юнктури ринку молока в країні, тому що дефіцит молочної сировини призводить до зростання цін та зменшення споживання молочної продукції на душу населення. Незважаючи на те, що вітчизняна молочна галузь упродовж багатьох років залишається експортоорієнтованою, так і не змогла зайняти впевнені позиції на зарубіжних ринках, хоча український ринок стає дедалі привабливішим для іноземних експортерів.

Основним завданням аграрної політики нині є відродження молочної галузі та поліпшення показників фінансово-господарської діяльності виробників молока як найменш захищеного суб'єкта у всій інфраструктурі агропромислового ринку [3]. Однак методи, що використовуються державою, часто мають суперечливий характер і не дають очікуваних результатів. За таких умов, для здійснення ефективної аграрної політики в галузі молочного скотарства, його результативного функціонування, прибутковості виробників необхідно в аграрно-економічній науці сформувати відповідну систему оцінки ефективності державно-регуляторної політики виробництва та підтримки продукції АПК, в тому числі й молока [2].

При визначенні критеріїв оцінки політики державного регулювання ринку молока передусім необхідно враховувати вплив і наслідки цієї політики на конкурентоспроможність вітчизняної молочної продукції, забезпечення паритетності інтересів між державою, виробниками та споживачами, а також позиціонування нашої держави на світовому

* Науковий керівник – А.Д. Діброва, доктор економічних наук, професор.

© О.С. Чан-хі, 2013

ринку, реалізацію експортних можливостей галузі, й найважливіше – розрахунок та потребу в ресурсах для втілення наміченого [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема оцінки ефективності державного регулювання агропродовольчого ринку України посідає чільне місце в наукових дослідженнях як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Так, дослідженням проблеми ефективності державного регулювання аграрного ринку та оцінки його впливу на розвиток і конкурентоспроможність вітчизняних сільськогосподарських підприємств займалися такі вчені, як А. Діброва [1], М. Латинін [2], С. Майстро [3] та ін. Вона була предметом дослідження і багатьох зарубіжних науковців: Е. Монке та С. Піерсона [6], М. Рамановіча [7], С. Яо [8], М. Моріса [9], С. Нельсона й М. Пангаббіна [10]. Однак, незважаючи на численні дослідження, в Україні до цього часу немає чіткої методики оцінки результатів та впливу державного регулювання ринку молока та молокопродуктів на ефективність і конкурентоспроможність вітчизняних сільськогосподарських підприємств, що зумовлює втрату ними значної частини прибутків, збільшення собівартості виготовленої продукції за рахунок необґрунтованої кількості та високої вартості виробничих ресурсів і, як наслідок, послаблення конкурентних позицій виготовленої продукції на вітчизняних та світових ринках.

Мета статті – оцінка впливу державної аграрної політики на розвиток молочного виробництва в Україні за допомогою Матриці політичного аналізу (РАМ) і розробка пропозицій щодо підвищення ефективності механізму державного регулювання ринку молока та молокопродуктів в умовах глобалізації.

Виклад основних результатів дослідження. Наукові результати й висновки було одержано за допомогою використання Матриці політичного аналізу «The Policy Analysis Matrix (РАМ)», яка вперше була розроблена та запропонована Е. Монке і

С. Піерсоном (Monke and Pearson) у 1989 році і яку можна використовувати як інструмент для аналізу ефективності регулювання всієї виробничої системи сільськогосподарської галузі зокрема, або ж окремо взятої її складової, наприклад, молочного сектору. Ефект державної політики оцінюється в результаті спостереження за змінами прибутків сільськогосподарських виробників [6].

Зарубіжні науковці використовують Матрицю політичного аналізу для вимірювання ефективності, конкурентних переваг і ступеня державного втручання в функціонування сільськогосподарської галузі [7]. Варто зауважити, що поки в Україні РАМ-аналіз не знайшов широкого застосування.

Головна ідея, що використовується в РАМ, це зіставлення та порівняння приватних і соціальних цін для сировини, що використовуються у виробництві (факторів виробництва), й звичайно для вже готової кінцевої продукції [8].

Приватні ціни тут відображають поточну ситуацію в галузі, тоді як соціальні – це ціни без урахування будь-яких державних інтервенцій та ринкових підвищень [9].

На практиці РАМ представлена у вигляді таблиці 1, яка відображає витрати й доходи в приватних і соціальних цінах. Загальні виробничі витрати тут включають торговельні та внутрішньовиробничі витрати на виготовлення одиниці продукції. Ціни на внутрішні витрати визначаються місцевим ринком, а на торговельні витрати – міжнародним ринком.

Структура РАМ дає змогу здійснювати подвійний розрахунок у таблиці. Різниця між доходами й витратами у приватних цінах показує прибутковість системи виробництва в нинішніх умовах і в умовах діючого ринку. Різниця між значеннями у приватних та соціальних цінах визначає вплив державної політики і збої ринкового механізму. Погіршення ситуації в галузі через державну політику спостерігатиметься, коли: $I < 0, J > 0$ та $K > 0$ [10].

1. Матриця політичного аналізу (The Policy Analysis Matrix)

Показник	Доходи	Торговельні витрати	Витрати на внутрішні фактори виробництва	Прибуток
Приватні ціни	A	B	C	D=A-B-C
Соціальні ціни	E	F	G	H=E-F-G
Трансфери	I=A-E	J=B-F	K=C-G	L=G-H=I-J-K
Коефіцієнт: прибутковості (Profitability Coefficient)			PC= (A-B-C)/(E-F-G)=D/H	
суспільної вартості внутрішніх ресурсів (Domestic Resource Cost)			DRC = G/(E-F)	
співвідношення приватних витрат і переваг (Private Cost Ratio)			PCR = C/(A-B)	
суспільних витрат та вигід (Social Cost Benefit ratio)			SCB = (F+G)/E	
Номинальний коефіцієнт захисту (Nominal protection rate)			NPR = A/E	
Ефективний коефіцієнт захисту (Effective protection rate)			EPR = (A-B)/(E-F)	

Джерело: [6].

Також за допомогою РАМ можна розрахувати кілька додаткових показників, що уможливають визначення ефективності державного регулювання молочної галузі [6], а саме:

коефіцієнт прибутковості (PC, від англ. Profitability Coefficient) показує вплив усіх трансферів (змін) на прибуток;

коефіцієнт суспільної вартості внутрішніх ресурсів (DRC, від англ. Domestic Resource Cost) показує ефективність використання внутрішніх факторів в аналізі виробничої системи. Цей показник широко використовується як індикатор конкурентоспроможності продукції. Якщо $0 < DRC < 1$ вказує на порівняльну перевагу – альтернативна вартість залучених у виробництво внутрішніх ресурсів менша за відповідну суспільну вигоду (додану вартість), тобто виробництво продукції в країні конкурентоспроможне. Для $DRC > 1$ – це показує, що країна має деякі недоліки у виробництві аналізованого товару. Якщо DRC менший за 0, то знаменник має бути від'ємним. У такому випадку доходів недостатньо навіть для того, щоб покрити вартість ринкових вхідних ресурсів (корми, паливо, електроенергія тощо), не кажучи вже про вартість внутрішніх ресурсів;

коефіцієнт співвідношення приватних витрат і переваг (PCR, від англ. Private Cost Ratio) у розрахунках майже повністю збігається із DRC. Різниця полягає лише в тому, що для PCR використовуються значення для приватних цін;

коефіцієнт суспільних витрат та вигід (SCB, від англ. Social Cost Benefit ratio), який завжди більший за 0. Якщо SCB менший за (більший за) 1, то це вказує на те, що сукупна вартість залучених ресурсів менша за (більша за) дохід і виробництво таким чином – (не –) конкурентоспроможне. На відміну від DRC, SCB не розрізняє неконкурентоспроможне виробництво, яке не здатне покрити альтернативну вартість внутрішніх ресурсів ($DRC > 1$) від неконкурентоспроможного виробництва, що не може покрити вартість ринкових ресурсів ($DRC < 0$). Проте SCB нечутливий до помилок у класифікації ресурсів на внутрішні та ринкові. Розглядаючи соціальні витрати як протилежні до приватних, концепція SCB виключає помилкове твердження, до якого інколи схильні бізнесмени, політичні діячі й деякі науковці, що будь-який бізнес, який одержує приватний прибуток, завжди конкурентоспроможний;

номинальний коефіцієнт захисту (NPR, від англ. Nominal protection rate). $NPR > 1$ вказує на невидимий номинальний захист чи надану субсидію виробникові та невидимий номинальний податок, коли $NPR < 1$;

ефективний коефіцієнт захисту (EPR, від англ. Effective protection rate). $EPR > 1$ означає наявний захист доданої вартості виробника, та ступінь оподаткування доданої вартості виробника, коли $EPR < 1$.

Впродовж останніх десятиріч в Україні спостерігається поступове зниження обсягів виробництва молока, що пов'язано передусім зі скороченням поголів'я корів. Також

вітчизняні сільськогосподарські підприємства все частіше переходять із молочної на м'ясо-молочну спеціалізацію виробництва, що призводить до скорочення поголів'я дійних корів. Крім того, основними виробниками молока в Україні є господарства населення з неналежними умовами утримання худоби, відсутністю санітарних, гігієнічних умов і, як наслідок, низькою якістю сировини. Так, у 2011 році на частку господарств населення припадало 79,7% загального виробництва молока, тоді як у 1990 році 76%

молока виробляли сільськогосподарські підприємства (табл. 2).

Проблему погіршує й низька продуктивність корів, яка майже вдвічі нижча за рівень, досягнутий в економічно розвинутих країнах. Середній показник надоїв молока в Україні – 3,5-4,5 тис. кг/рік, тоді як світовий – 6-9 тис. кг/рік. Хоча варто зауважити, що позитивна динаміка спостерігається у збільшенні середньорічного надою, що насамперед пов'язано зі зменшенням власниками кількості малопродуктивної худоби.

2. Загальні показники роботи галузі молочного скотарства в Україні

Рік	Обсяги виробництва			Поголів'я корів			Середньорічний надій молока на корову, кг
	усього, тис. т	с.-г. підприємств, %	господарств населення, %	усього, тис. гол.	с.-г. підприємств, %	господарств населення, %	
1990	24508	76,0	24,0	8378	73,9	26,1	2863
1995	17274	54,7	45,3	7531	61	39,3	2204
2000	12657	29,0	71,0	4958	37,3	62,7	2359
2005	13714	18,8	81,2	3635	23,8	76,2	3487
2008	11761	17,8	82,2	2856	21,8	78,2	3793
2009	11610	19,3	80,7	2737	22,1	77,9	4049
2010	11248	19,7	80,3	2631	22,4	77,6	4082
2011	11085	20,3	79,7	2582	22,6	77,4	4147

Джерело: Дані Державної служби статистики України, 1990-2011 роки.

Таке явище в галузі молочного скотарства зумовлене умовним розшаруванням виробників молока на дві групи. Перша – це ті господарства, які не змогли адаптуватися до умов ринкової економіки, наслідком чого є скорочення поголів'я корів. Друга група – це господарства, які збільшують виробництво молока не тільки за рахунок збереження або нарощування поголів'я корів, а й за рахунок удосконалення технології, поліпшення годівлі й селекційно-племінної роботи, налагодження маркетингової діяльності.

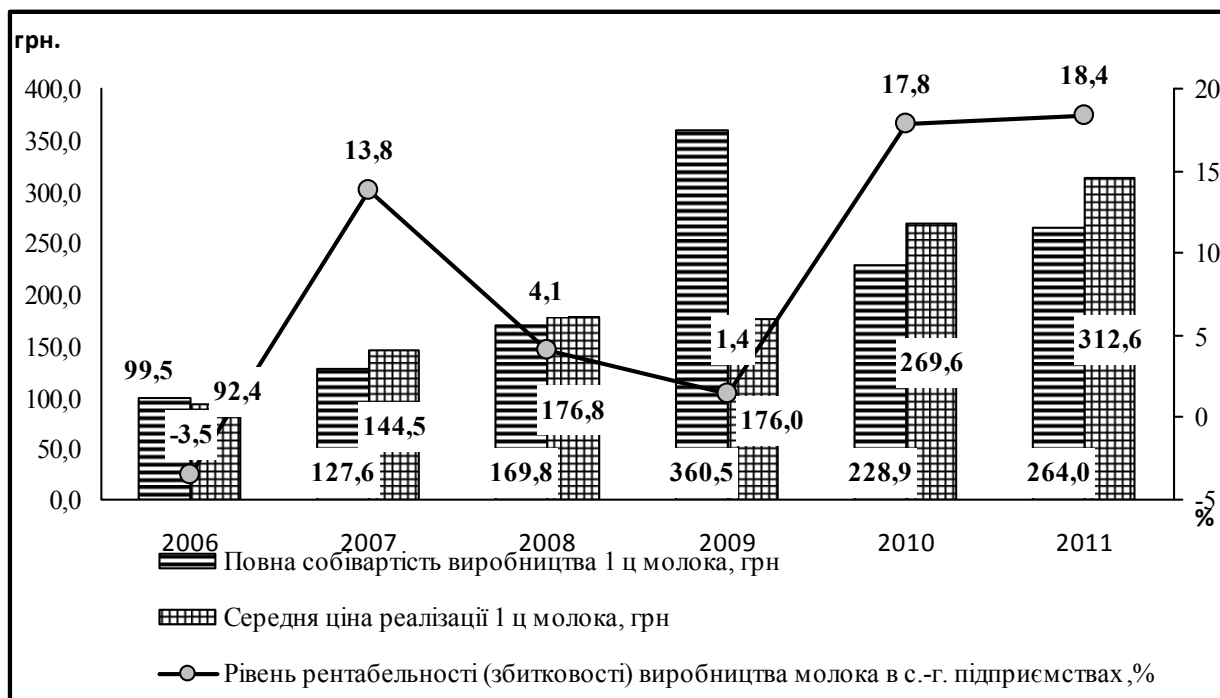
Постійне щорічне зниження валових надоїв молока поступово створило проблему дефіциту молочної сировини. Як наслідок – на ринку молочної сировини значно загострилася конкуренція, і це позначилося на рівнях закупівельних цін. Якщо в період з 2000 по 2005 рік закупівельна ціна на молочну сировину в сільськогосподарських підприємствах України збільшилася всього на 70%, то з 2006 по 2011 рік ціни зросли майже в 3 рази, в окремі періоди випереджаючи європейські ціни на молочну сировину.

Проте незважаючи на зменшення обсягів виробництва молока у 2011 році, рентабель-

ність його виробництва в сільськогосподарських підприємствах становила 18,4 %, тоді як у кризовому 2006 році виробництво молока було збитковим (-3,5%) (рис.1). З одного боку це пояснюється підвищенням закупівельних цін на молоко, а з іншого – політикою уряду відносно даної галузі, яка так чи інакше направлена на відродження й розвиток галузі.

Також значний вплив на ефективність виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах має собівартість виробництва, яка в період з 2006 по 2011 рік збільшилася майже в 2,5 рази, що пояснювалося підвищенням вартості матеріальних витрат.

Так, у розрахунках РАМ-аналізу для молочної галузі витрати та доходи великих і середніх сільськогосподарських підприємств відображаються в приватних та соціальних цінах. Загальні виробничі витрати тут включають торговельні й внутрішньовиробничі витрати на виробництво 1 т молока. У таблиці 3 наведено загальну структуру витрат на виробництво молока сільськогосподарських підприємств за 2008-2011 роки.

Рис. 1. Економічна ефективність виробництва молока в с.-г. підприємствах України за 2006-2011рр.

Джерело: Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

3. Структура собівартості виробництва молока в с.-г. підприємствах України, %

Рік	Загальна сума витрат	З них по статтях у відсотках:									
		Прямі матеріальні витрати	з них:				Прямі витрати на оплату праці	Інші прямі витрати і загально-виробничі витрати	з них:		
			корми	нафтопродукти	оплата послуг і робіт сторонніх організацій	решта матеріальних витрат			амортизація необоротних активів	відрахування на соціальні заходи	решта інших прямих і загально-виробничих витрат
2008	100	$\frac{64,8}{100}$	71,1	10,2	4,5	14,3	22,5	$\frac{12,7}{100}$	32,5	40,2	27,3
2009	100	$\frac{64,9}{100}$	71,1	8,9	4,9	15,1	21,3	$\frac{13,8}{100}$	33,0	45,0	22,0
2010	100	$\frac{66,1}{100}$	71,2	8,7	5,0	15,1	19,4	$\frac{14,5}{100}$	29,0	47,6	23,4
2011	100	$\frac{66,5}{100}$	71,6	8,6	5,2	14,6	18,8	$\frac{14,7}{100}$	26,8	46,7	26,5

Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики України.

Так, згідно з даними Державної служби статистики України найбільшу частку при виробництві молока в сільськогосподарських підприємствах становлять прямі витрати. Це в основному спричинено значними

витратами на купівлю кормів, частка яких у загальній структурі витрат щорічно коливається в межах 45-47%. Отже, можна припустити, що раціональніша та збалансована годівля худоби може забезпечити додаткові

резерви зростання ефективності молочного скотарства.

Аналіз даних витрат показує, що вони в українських аграрних підприємствах є високими як в абсолютному, так і відносному

значеннях [5]. Для порівняння в таблиці 4 наведено частку різних типів витрат у собівартості виробництва молока у деяких країнах світу.

4. Співвідношення прямих і непрямих витрат у собівартості виробництва молока в Україні та деяких країнах ЄС у 2010 р., %

Витрати	Польща	Італія	Україна	Нідерланди	Франція	Німеччина
Прямі	36	36	55	27	35	41
Непрямі	64	64	45	73	65	59

Джерело: Проект «Агробенчмарк. Молоко 2010», розрахунки УКАБ.

У свою чергу можна припустити, що прибутковість молочних сільськогосподарських підприємств, а відтак і зниження собівартості виробництва, досягається українськими виробниками за рахунок мінімальних непрямих витрат, таких як оренда землі, витрати на будівлі, обладнання та пально-мастильні матеріали. Особливо низькими, порівняно з іншими, є витрати на обслуговування й амортизацію будівельних конструкцій (1,2%), а також витрати на обладнання (5,8%). В поточній ситуації цей фактор сприяє формуванню нижчої собівартості, але несе ризики зменшення ефективності та різкого зростання витрат у довгостроковій перспективі.

Витрати на ветеринарне обслуговування й осіменіння тварин в українських підприємствах одні з найнижчих. Це негативно позначається на якості, безпечності та продуктивності худоби.

Розклавши фактори на виробництво молока в сільськогосподарських підприємствах на внутрішні, тобто ті, якими забезпечена країна (земля, праця й ін.), і торговельні (фактори виробництва, що безпосередньо пов'язані із зовнішньоторговельними операціями), одержимо зведену Матрицю політичного аналізу, результати розрахунків якої наведено в таблиці 5.

5. Розрахунки РАМ-аналізу для виробників молока в Україні в 2011р. (на прикладі сільськогосподарських підприємств), грн/т

Показник	Доходи	Торговельні витрати	Витрати на внутрішні фактори виробництва	Прибуток
Приватні ціни	2735	656,65	1586,75	491
Соціальні ціни	3309	786,17	1620,23	903
Трансфери	-574	-33,48	-129,53	-411
Коефіцієнт: прибутковості (PC)		0,54		
суспільної вартості внутрішніх ресурсів (DRC)		0,64		
співвідношення приватних витрат і переваг (PCR)		0,76		
суспільних витрат та вигід (SCB)		0,73		
Номинальна коефіцієнта захисту (NPR)		0,83		
Ефективний коефіцієнт захисту (EPR)		0,82		

Джерело: Власні розрахунки.

Отже, в даній структурі РАМ розрахунок різниці між доходами та витратами у приватних цінах показує, що в середньому досліджувані господарства одержують прибуток від виробництва молока в розмірі 491 грн /т. Однак різниця між значеннями у приватних і соціальних цінах доводить, що вітчизняні господарства, функціонуючи в умовах діючого ринку та державної політики підтримки, недоодержують 411 грн прибутку. Ін-

шими словами, соціальний прибуток у розмірі 903 грн/т молока є показником ефективності й конкурентних переваг, а різниця між приватним та соціальним прибутком відображає чисті трансфери (надходження) від зміни державної регуляторної політики.

У нашому випадку різниця між доходами, витратами й прибутком як у приватних, так і соціальних цінах має від'ємне значення, що говорить про те, що нинішня державна полі-

тика відносно молочної галузі є сприйнятною, оскільки досліджувані сільськогосподарські підприємства з виробництва молока одержують стабільний прибуток, тобто собівартість продукції покриває всі витрати. За умови, коли b , наприклад, показники $I < 0$, $J > 0$ та $K > 0$, це доводило б про погіршення ситуації в галузі через державну політику.

Результати РАМ-аналізу показують як позитивний, так і негативний вплив існуючої політики на ринкову ситуацію. Виробники молока в Україні одержують вигоду від дешевих внутрішніх ресурсів. На нинішній час витрати на внутрішні фактори виробництва становлять 1586,75 грн/т, що нижче рівня соціальної ціни (1620,23 грн/т) лише на 33,48 грн. Подібна ситуація з торговельними факторами виробництва, однак тут необхідно зауважити, що недосконала економічна система в нинішніх умовах робить витрати на торговельні ресурси дорожчими, хоча в розрахунках ситуацію згладжує врахована політика держави відносно статті витрат на ремонт стада, оскільки держава зобов'язалася відшкодувати господарствам 50% вартості закуплених племінних телиць, нетелей, корів молочного, м'ясного і комбінованого напрямку продуктивності. Наразі витрати виробників молока на торговельні ресурси становлять 656,65 грн/т, що на 129,52 грн менше витрат у соціальних цінах – 786,17 грн/т. В іншому випадку витрати в соціальних цінах становили б 622,42 грн/т. Крім того, політика визначення цін призвела до скорочення сільськогосподарських доходів від 3309 грн/т до 2735 грн/т.

Загалом виробнича система в Україні дає змогу вітчизняним сільськогосподарським підприємствам вести рентабельне виробництво молока як за нинішньої державної підтримки молочної галузі, так і в разі її зміни. Так, у зв'язку з політикою уряду відносно тих статей витрат, що безпосередньо залежні від зовнішньоекономічних операцій, прибуток від виробництва молока в господарствах України скоротився на 46 % ($PC = 54$).

Розраховані показники DRC (0,64) та PCR (0,76) демонструють активність використання й домінуючі переваги внутрішніх ресурсів при виробництві молока. В обох випадках як у поточній ситуації, так і у ви-

падку із соціальними цінами, виробництво молока в Україні можна оцінювати як конкурентне. Проте наближення даних показників до 1 сигналізує про зниження конкурентних переваг у молочному секторі.

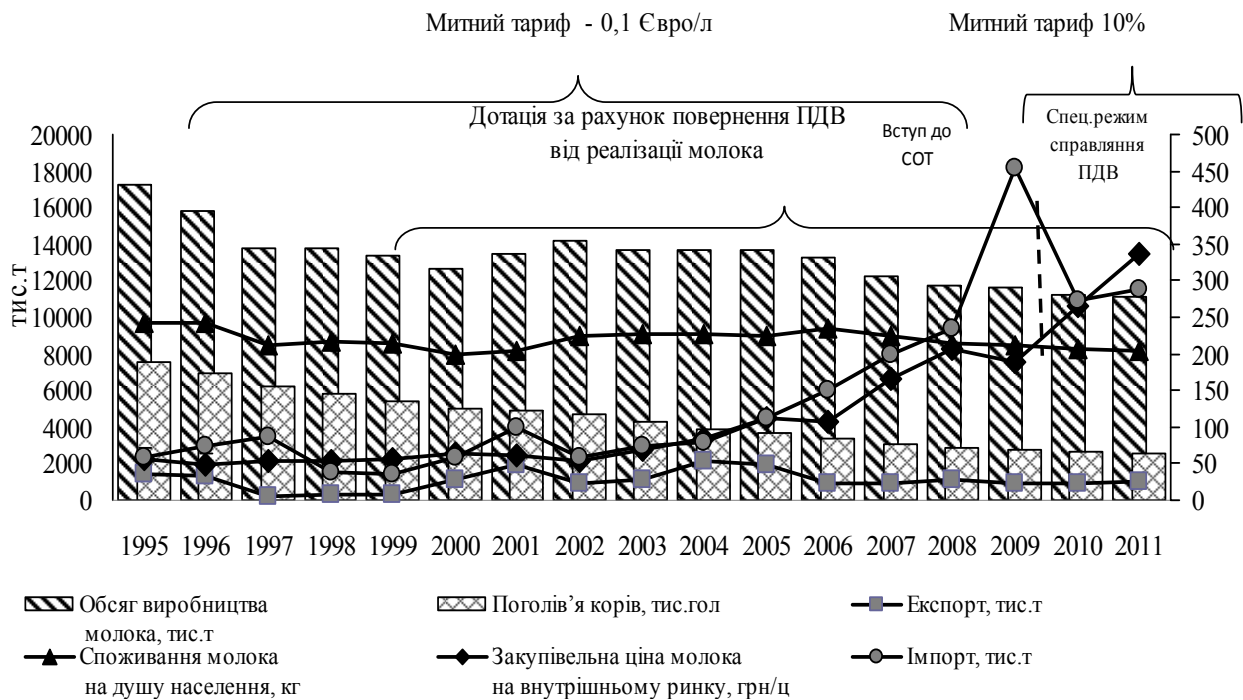
Ще одним показником конкурентоспроможності прийнято вважати SCB , оскільки він є чутливішим до помилок і дає можливість визначити, чи дійсно виробництво є конкурентним та таким, що створює чистий соціальний прибуток для країни. Так, для українських виробників молока показник $SCB = 0,73$, що доводить про конкурентоспроможність вітчизняних молочних господарств. Іншими словами, їхні витрати на тонну виробництва молока становлять 73% від доходу на одиницю продукції.

Важливим показником, що визначає ефективність державного регулювання й рівень підтримки українського ринку молока, є розрахунок показника NPR (0,83), значення якого показує про невидимий номінальний податок для виробників. А значення показника EPR (0,82) ще раз підтверджує недосконалість системи підтримки виробників молока та наявність невидимого оподаткування доданої вартості виробника, що створює додаткові бар'єри для вітчизняної продукції при виході на світові ринки.

Варто зауважити, що впродовж останніх кількох років програма підтримки виробників молока в Україні була нестабільною й часто змінюваною, що стало одним із вагомих стримувальних чинників для розвитку галузі (рис. 2). Крім того, механізм регулювання ринку молока та молокопродуктів в Україні потребує удосконалення через: нестабільність цін і доходів товаровиробників (зумовлено обмеженим набором інструментів регулювання такого роду); не зовсім прогнозована державна політика; певна неузгодженість між різними законодавчими актами, застарілість окремих норм та в деяких випадках їх дублювання; не завжди вдається забезпечити баланс інтересів основних учасників ринку (виробників, споживачів і держави); низька ефективність виробництва молока; незахищеність вітчизняного ринку від напливу непродуктивного імпорту та низька конкурентоспроможність вітчизняної молочної продукції на зовнішніх

ринках (на розвиток такої ситуації в країні вплинув вступ України до СОТ); відсутність дієвих стимулів для прискорення відродження молочної галузі призводить до зменшення кількості сільськогосподарських підприємств і концентрації виробництва мо-

лока в господарствах населення, де відсутні санітарні та гігієнічні умови виробництва молока, що потенційно може негативно вплинути на рівень продовольчої безпеки держави.

Рис. 2. Основні тенденції розвитку ринку молока в Україні за 1995-2011 рр.

Джерело: Побудовано за даними Державної служби статистики України, Державної митної служби, нормативно-правових актів України.

До основних причин, що призвели до такого стану, можна віднести недосконалість управлінських рішень держави у сфері молочної виробництва, неефективність фінансово-кредитної політики щодо аграрного сектору в цілому, складність залучення дешевого фінансування, використання застарілих технологій та засобів у виробництві через нестачу коштів задля техніко-технологічного переоснащення й запровадження інноваційних моделей розвитку галузі.

Для поліпшення ситуації в галузі Україні необхідно виявити всі переваги та недоліки у процесі регулювання, об'єктивно проаналізувати рівень і механізм підтримки виробників молока, що в результаті дасть змогу реально оцінювати та прогнозувати інтенсивність відродження й розвитку вітчизняної молочної галузі, а також її можливості та перспективи при виході на світовий ринок.

Висновки. Отже, на основі проведених розрахунків здійснено аналіз показників рівня внутрішньої підтримки виробників молока в Україні, результати яких доводять, що механізм підтримки молочної галузі потребує удосконалення, а подекуди й змін. Адже діючий механізм державного регулювання ринку молока в Україні не сприяє підвищенню ефективності функціонування та інтенсивному відродженню галузі.

Також, на нашу думку, для визначення якісного рівня державної підтримки молочної галузі необхідно переглянути політику уряду відносно доступності загальновиробничих ресурсів, необхідних при виробництві молока, роблячи їх дешевшими й доступнішими для господарств, що в результаті вплине на зниження собівартості виробництва молока, а в кінцевому результаті – на економічну ефективність.

Список використаних джерел

1. Діброва А.Д. Державне регулювання сільськогосподарського виробництва: теорія, методологія, практика / А.Д. Діброва. – К. : ВПД «Формат», 2008. – С.57.
2. Латинін М.А. Аграрний сектор економіки України: механізм державного регулювання : моногр. / М.А. Латинін. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2006. – С. 44.
3. Майстро С.В. Шляхи підвищення ефективності державного регулювання аграрного ринку [Електронний ресурс] / С.В. Майстро // Державне будівництво. – 2009. – № 1. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2009-1/doc/2/22.pdf>.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Порівняльний аналіз різних варіантів підтримки виробників молока з урахуванням досвіду інших країн / Розроблено УКАБ за фінансування Проекту «Надання послуг з управління двома ланцюгами доданої вартості сільськогосподарської продукції в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agribusiness.kiev.ua/img/zstored/files/analytics/dairy%20sector%20report.pdf>
6. Monke E. and Pearson S., 1989. Policy analysis matrix for agricultural development. Ithaca and London: Cornell University Press.
7. Ramanovich M., 2005. Policy Analysis Matrix: an analysis of dairy sector in Belarus. IFCN Dairy research center, Kiel, Germany.
8. Yao S. Comparative Advantage and Crop Diversification: A Policy Analysis Matrix for Thai Agriculture, Journal of Agricultural economics, 1997. – 48 (2): 211-22.
9. Morris M. “Determining Comparative Advantage through DRC Analysis: Guidelines Emerging from CIMMYT’s Experience.” CIMMYT Economics Paper, 1990. – No. 1. Mexico City, Mexico.
10. Nelson G., Panggabean M. The Costs of Indonesian Sugar Policy: A Policy Analysis Matrix Approach. American Journal of Agricultural economics, 1991. – 73: 704-12.

Стаття надійшла до редакції 23.07.2013 р.

*

UDS 65.011.46.022.2:658.589:338.516.4

I.V. HONCHARUK, post-graduate student*
Vynnytsya national agrarian university

Enterprising within the framework of production and formation of the market of biofuel

Scientific problem. Enterprising takes the lead in establishing the tendencies of the society development and institutional premises for satisfaction of the needs and demands of people. It influences all spheres of human life and activity, including management of biofuel security. Hence, the systemic scientific study of grounds and guidelines for the development of efficient enterprising for the production of biofuel is necessary. It entails such issues as the necessity of promulgating of this type of economic activity, consideration of institutionalization matters within the biofuel enterprising in the domestic market, application of image-

making for the biofuel enterprising, underlining that it is one of the key-points ensuring the country’s economic and social sustainable development.

The objective of this article is to define the peculiarities of enterprising within the domain of production and market formation of biofuel considering theoretical, methodological and practical aspects for enhancement of institutional conditions for enterprising.

Analysis of recent researches and publications. The problem of the development of biofuel enterprising is barely studied by the state agrarian scientific bodies though some aspects are considered in researches of such scientists as H.M. Kaletnik [6], V.Y. Mesel-Veseliak [11], Y.O. Lupenko [9], O.M. Shpychak [16], M.Y. Malik, L.V. Romanova [13], P.T. Sabluk,

---

* Scientific advisor – H.M. Kaletnik, Doctor of economic sciences, prof., academician of NAAS.

© I.V. Honcharuk, 2013